

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์*

The Development of Learning Achievement and Problem Solving Thinking Process Skills
on Thai Social of Mathayomsuksa Three Students
by Situation Confrontation Process

จิราพร โบลิตพิพิเชษฐ (Jiraporn Bosittipichet)**
มนัสนันท์ นำสมบุรณ์ (Manassanan Namsomboon)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ 2) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ 3) ศึกษาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ และ 4) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 3/5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 9 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สังคมไทย 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย 3) แบบวัดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย 4) แบบวัดพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สังคมไทย และ 5) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ โดยมี ดร.มนัสนันท์ นำสมบุรณ์ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ และ ดร.วิสูตร โพธิ์เงิน เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

** นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สถานที่ทำงาน โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ตำบลท่าตลาด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เบอร์โทร. 087-168-5017 E-mail address : meaw_jb@hotmail.com

This journal of the Master Degree of Education Program in Department of Curriculum and Instruction Slipakorn University: The Development of Learning Achievement And Problem Solving Thinking Skills on Thai Society of Mathayomsuksa Three Students using Situation Confrontation Process. Thesis Advisors: Manassanan Namsomboon, Ph.D., ASST.PROF.Orapin Sirisamphan, Ph.D. and Wisud Po-Ngern.

Jiraporn Bosittipichet: Student for the Master Degree of Education Program in Department of Curriculum and Instruction Slipakorn University. Work at King's College, Sampran District, Nakhonpathom Tel. 087-168-5017. E-mail address meaw_jb@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย หลังเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย หลังเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์มีพัฒนาการสูงขึ้น
4. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

Abstract

The objectives of this research were to; 1) compare the learning achievement on Thai Society of Mathayomsuksa three students before and after using situation confrontation process, 2) compare the problem solving thinking process skills on Thai Society of Mathayomsuksa three students before and after using situation confrontation process, 3) study the problem solving thinking process skills of Mathayomsuksa three students during learning with situation confrontation process, and 4) study the opinions of Mathayomsuksa three students using situation confrontation process. The samples of this research consisted of 40 students from the class of Mathayomsuksa 3/5 students studying in the second semester during the academic year 2014 at King's College, Sampran District, Nakhonpathom Province of the Office of Secondary School District 9. The research instruments used for gathering data were 1) the lesson plans on Thai Society, 2) a learning achievement test of Thai Society 3) a test of problem solving thinking process skills on Thai Society 4) a test of problem solving thinking process skills development on Thai Society, and 5) a questionnaire on the opinion of Mathayomsuksa three students using situation confrontation process. The collected data was analyzed by mean (\bar{x}), standard deviation (S.D.), t-test dependent and content analysis.

The research findings of study were as follows:

1. The learning achievements on Thai Society of Mathayomsuksa three students after using situation confrontation process were higher than before using situation confrontation process at the level of .05 significance
2. The problem solving thinking process skills on Thai Society of Mathayomsuksa three students after using situation confrontation process were higher than before using situation confrontation process at the level of .05 significance

3. The growth of the problem solving thinking process skills of Mathayomsuksa three students during learning by situation confrontation process were high scores.

4. The students opinions of Mathayomsuksa three students using situation confrontation process showed the highest level of satisfaction.

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างมาก ทำให้มนุษย์เราไม่สามารถปรับตัวและแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ตนเผชิญอยู่ การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ก้าวผ่านสถานการณ์ที่ต้องแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบและเหมาะสม ดังที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551:4-5) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่ให้นักเรียนรู้จักการเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งรู้จักคิดและรู้จักแก้ปัญหาช่วยให้มนุษย์มีความพร้อม มีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเผชิญสถานการณ์และรับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีสติปัญญา สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เหมาะสม เลือกรัดตสันใจแก้ปัญหาต่างๆ อย่างรอบด้านและยั่งยืน

การศึกษา จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ก้าวผ่านสถานการณ์ที่ต้องแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบและเหมาะสม รู้จักการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกในยุคปัจจุบัน สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (วันทนา ทวีคุณธรรม, 2554: 21) ดังนั้นการศึกษาของแต่ละคน จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมลงของสังคมนั้น ๆ ด้วย ซึ่งต้องเร่งแก้ไข ให้คนมีความพร้อมเพียง ทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีจิตสำนึก วัฒนธรรมที่ดีงาม และรู้คุณค่าของความเป็นไทย ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 (2550: 2) ระบุว่า การศึกษาเป็นการส่งเสริมมนุษย์ให้มีความพร้อมทางด้านสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน และรู้เท่าทันโลกอนาคต อันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์และทำให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนในโรงเรียน วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและหลากหลาย รวมทั้งรู้จักคิดและแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้มีความพร้อม มีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเผชิญสถานการณ์และรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีสติปัญญา สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เหมาะสม เลือกรัดตสันใจแก้ปัญหาต่างๆ อย่างรอบด้าน ต่อเนื่องและยั่งยืน โดยอาศัยหลักการของเหตุผล และคุณธรรม เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา กระบวนการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะที่สำคัญของนักเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2555: 3) กำหนดไว้ว่า สมรรถนะสำคัญของนักเรียน เรื่อง ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา เป็นการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล ประยุกต์ความรู้ มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 6) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการคิด เป็นสมรรถนะสำคัญของนักเรียนด้านความสามารถในการคิด ทำให้นักเรียนพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนควร

จัดให้นักเรียนได้ในทุกระดับชั้น เป็นกระบวนการเพื่อหาสาเหตุของปัญหา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

นอกจากนี้ นักเรียนบางกลุ่มมีปัญหาด้านความคิด ขาดประสบการณ์และการพิจารณาไตร่ตรอง สำหรับการตัดสินใจ ลักษณะการพัฒนาด้านอารมณ์ก็จะรุนแรง ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ มักจะหุนหันพลันแล่น ยังไม่มีความสามารถในการยับยั้ง หรือควบคุมอารมณ์ได้ดีพอ นักเรียนจึงต้องได้รับการพัฒนากระบวนการคิด รวมถึงการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการตัดสินใจ ไตร่ตรอง ประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผล รับรู้ปัญหาสาเหตุของปัญหา หาทางเลือก และตัดสินใจในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ กล้าที่จะแสดงออกทางความคิด และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองเลือก มีเป้าหมายชัดเจนในการนำไปใช้ประโยชน์ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 14) สอดคล้องกับ วัชรา เล่าเรียนดี (2549: 1) กล่าวว่า นักเรียนต้องมีการปรับตัว พร้อมรับต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ที่ทำให้ต้องพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา มีการอธิบายอย่างสมเหตุสมผล เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

ฉะนั้น การคิดแก้ปัญหาจึงเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ และแยกแยะสิ่งที่ดีกับไม่ดี การคิดแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น เพราะการคิดแก้ปัญหานั้นเป็นทักษะไม่ใช่พรสวรรค์ สามารถฝึกฝน ปลูกฝังกระบวนการคิดที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และมีเป้าหมายชัดเจนในการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการตัดสินใจถูกต้องภายใต้การพิจารณาอย่างรอบคอบมีเหตุผล เพื่อมิให้เป็นคนตัดสินใจผิดพลาด ขาดเหตุผลในการตัดสินใจ โดยเฉพาะสิ่งที่เข้ามาในชีวิตประจำวันของนักเรียนมากมายหลายทางทั้งโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต ล้วนเป็นสื่อทางเทคโนโลยีที่ร้ายกาจในการครอบงำความคิดของนักเรียนให้มีการลุ่มหลงไปตามภาพลวงตา และเกิดความเชื่อถือ ปฏิบัติตามสิ่งที่ยั่วยู่ทางสื่อที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่าย (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2548: 88) และสภาพบริบทของโรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นโรงเรียนประจำชายแบบพิบูลิค สคูล (Public School) มีนักเรียนอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องรู้จักการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมโรงเรียนประจำ จากการสัมภาษณ์ครูบ้าน จำนวน 3 ท่าน ที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนในการปกครองของตน นักเรียนที่เข้ามาใหม่ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ อยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน มีวินัยในการอยู่ร่วมกันทั้งบนหอนอนและในห้องเรียน มีการเลือกตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสม เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง และไม่หลงไปกับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่สังคมเพื่อนมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมภายนอก ดังนั้น การดำเนินชีวิตประจำวันและสถานการณ์ต่าง ๆ บนหอนอน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหา และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน (รายงานการประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ 2555: 3) นอกจากนี้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (GPA) ปี 2556 ค่าเฉลี่ย 2.68 นักเรียนที่มีผลการเรียนระหว่างเกรด 3 และ 4 คิดเป็น ร้อยละ 60 ของนักเรียนทั้งหมด อยู่ในเกณฑ์ระดับคุณภาพพอใช้ สอดคล้องกับจากผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2556 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีคะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียน 43.69 อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้รายงานการ

ประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบสาม โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ.2556 มีผลการประเมินที่ต่ำกว่ามาตรฐานอื่น คือ มาตรฐานที่ 4 นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุสมผล ผลการประเมินอิงเกณฑ์ ค่าเฉลี่ย 8.94 ระดับคุณภาพดี แต่ควรเน้นให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง สนใจใฝ่เรียนรู้

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ในสังคมทุกแห่งบุคคลต้องเผชิญกับปัญหามากมาย มากน้อยแตกต่างกันไป ในแต่ละบุคคล สอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 34) กล่าวว่า กระบวนการเผชิญสถานการณ์ เป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้สามารถวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา พัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแนวทางในการไปสร้างสถานการณ์ จัดกิจกรรม เพื่อฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาให้กับนักเรียนได้ ช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้ เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้นักเรียนมีเสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง (ทีศนา แคมมณี, 2545: 27)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ จึงเป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน เพราะปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา นักเรียนจึงต้องมีการปรับตัว พัฒนาทักษะการคิด เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (วัชรา เล่าเรียนดี, 2549: 1) ซึ่งยุคสมัยปัจจุบัน สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา รู้จักคิดใคร่ครวญ เลือกสรรข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ฝึกฝนจนสามารถถ่ายโยงความคิดจากการเรียนไปสู่การแก้ปัญหาในสถานการณ์อื่น ๆ ของชีวิตประจำวันได้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการศึกษา และใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา ตัดสินใจอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับสุนทร อมรวิวัฒน์ (2542: 46-48) กล่าวว่า กระบวนการเผชิญสถานการณ์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและฝึกทักษะกระบวนการคิดอย่างสมเหตุสมผล โดยอาศัยการค้นหาข้อเท็จจริง หลักการและข้อสรุปมาพิสูจน์หาความจริงและเป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา สอดคล้องกับสมศักดิ์ สินธุระเวชย์ (2542: 30-31) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ควรมุ่งเน้นกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล การเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา เป็นการช่วยให้นักเรียนมีหลักการคิด รู้จักเลือกสรร ปรับตัวกับเหตุการณ์และสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์นั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของสุนทร อมรวิวัฒน์ (2542: 46-48) ได้เสนอการเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นเผชิญ นักเรียนร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไข โดยสามารถระบุปัญหาต่าง ๆ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าด้วยตนเองได้ 2. ขั้นผจญ นักเรียนนำข้อมูลที่ศึกษาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและสามารถบอกที่มาของปัญหาได้ 3. ขั้นผสมผสาน นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหาแต่ละสาเหตุและนำไปสู่การวิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 4. ขั้นเผชิญ นักเรียนนำสิ่งที่ได้เลือกและตัดสินใจไปสู่การลงมือปฏิบัติ หลังจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร ได้เสนอการเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของนักเรียนด้านความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหา มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม เมื่อเรียนรู้จากเนื้อหาสาระสำคัญ นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ แสวงหาความรู้ ประยุกต์

ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลข่าวสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนของวิธีสอนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์จะเสริมสร้างให้เกิดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่วุ่นวายสับสนได้ดี ผู้ที่มีทักษะการคิดแก้ปัญหาจะสามารถเผชิญกับภาวะสังคมที่เคร่งเครียดได้อย่างเข้มแข็ง มีการลำดับขั้นตอนของการคิดและการดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดของเวียร์ (Weir, 1974: 18) ขั้นที่ 1 ระบุปัญหาหรือตั้งปัญหา ขั้นที่ 2 นิยามสาเหตุของปัญหา ขั้นที่ 3 ค้นหาแนวทางแก้ปัญหา และตั้งสมมติฐานหรือวิธีการแก้ปัญหา ขั้นที่ 4 พิสูจน์คำตอบหรือผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้ปัญหา เป็นการทำความเข้าใจปัญหาว่าเงื่อนไขของปัญหาคืออะไร สิ่งที่ต้องการคืออะไร พิจารณาว่าปัญหามีอะไรบ้าง ควรลดปัญหาหรือขจัดปัญหาให้จบสิ้นอย่างไร และลงมือปฏิบัติ ตรวจสอบแน่ใจว่าถูกต้อง ดังนั้น การสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์อาจจะทำให้ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนสูงขึ้น และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นได้ด้วย

จากผลสำคัญและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักใช้มุมมองต่าง ๆ กันในการตีความ เข้าใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบนหลักความจริงที่เชื่อถือได้แม่นยำ เกิดข้อค้นพบด้วยตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่ร่วมกันอย่างถูกต้อง และมีความสุข อันเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียน

2. ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียน

3. ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์มีพัฒนาการสูงขึ้น

วิธีการศึกษา

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 216 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 จำนวน 40 คน โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย

2.2.2 ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย

2.2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

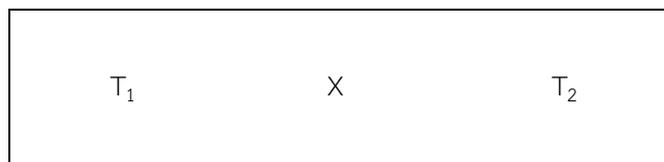
เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณี และสังคมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง สังคมไทย ประกอบด้วย ลักษณะของสังคมไทย ปัญหาสังคมไทย (ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด) ปัญหาสังคมไทย 2 (ปัญหาการทุจริต ปัญหาอาชญากรรม) ความขัดแย้งในสังคม และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลก

4. ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการศึกษา ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ใช้เวลาในการทดลองรวมทั้งสิ้น 10 คาบเรียน จำนวน 5 แผนการสอน แผนการสอนละ 2 คาบเรียน คาบเรียนละ 50 นาที

5. แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามแบบแผนการวิจัยก่อนมีแบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-Experimental Design) แบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (One Group Pretest – Posttest Design) ซึ่งมีแบบแผนดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์ 2549: 144)

- เมื่อ T₁ คือ การทดสอบก่อนเรียน
X คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์
T₂ คือ การทดสอบหลังเรียน

ขั้นการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการทดลองผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นก่อนการทดลอง** เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้สร้างเครื่องมือในการวิจัย และหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

- 1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สังคมไทย
- 1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย
- 1.3 แบบวัดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย
- 1.4 แบบวัดพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย
- 1.5 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์

2. **ขั้นการทดลอง** ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่สร้างไว้ด้วยตนเองโดยใช้เครื่องมือที่จัดเตรียมไว้ ดังนี้

- 2.1 ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โดยทำการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน สัปดาห์ละ 4 คาบ รวม 10 คาบเรียน คาบเรียนละ 50 นาที
- 2.2 เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือ สารวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สังคมไทย ประกอบด้วย ลักษณะของสังคมไทย ปัญหาสังคมไทย (ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพจิต) ปัญหาสังคมไทย 2 (ปัญหาการทุจริต ปัญหาอาชญากรรม) ความขัดแย้งในสังคม และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในประเทศและสังคมโลก
- 2.3 กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน
- 2.4 การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์

2.4.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน สร้างสัมพันธ์ที่ดีแก่นักเรียน ชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูนำเสนอสถานการณ์หรือกรณีตัวอย่างจากแหล่งต่างๆ โดยใช้คำถามกระตุ้นนักเรียนได้ตอบคำถามในประเด็นสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

2.4.2 ขั้นสอน

2.4.2.1 ขั้นเผชิญ นักเรียนศึกษา แสวงหาความรู้และรวบรวมข้อมูลข่าวสาร หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันและสอดคล้องกับสาระสำคัญของบทเรียน นักเรียนอภิปรายยกประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไข และคร่อมอบหมายให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

2.4.2.2 ขั้นผจญ นักเรียนนำข้อมูลที่ศึกษาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ประเมินสถานการณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาว่าจะเกิดจากสาเหตุใดบ้าง เลือกปัญหาสำคัญที่สุดมาดำเนินการแก้ไข วิเคราะห์สถานการณ์และประเมินสถานการณ์ว่าข้อมูลที่ได้อ่านนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ประโยชน์หรือโทษอย่างไร

2.4.2.3 ขั้นผสมผสาน นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหหรือสาเหตุของปัญหาแต่ละสาเหตุว่ามีวิธีแก้ไขอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ผลดี-ผลเสีย วิธีการแก้ปัญหที่เสนอมา แล้วเลือกวิธีการแก้ปัญหที่คิดว่าดีที่สุดมาดำเนินการแก้ไข ฝึกทักษะในการเลือกและการตัดสินใจในการแก้ปัญห การคิดวิเคราะห์ วิจาร์ณจากประเด็นปัญหา มีการแสดงความคิดเห็น อย่างหลากหลาย

2.4.2.4 ขั้นเผด็จ นักเรียนนำสิ่งที่ได้เลือกและตัดสินใจไปสู่การลงมือปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ความรู้ว่าถูกต้องหรือไม่ นักเรียนนำแนวคิดมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติหรือนำมาสู่กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการสรุปความเข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเผชิญสถานการณ์ที่ต้องแก้ปัญหในอนาคต

2.4.3 ขั้นสรุป ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความรู้และประสบการณ์ที่ตนได้รับจากเรื่องที่ศึกษา ให้เกิดความกระจ่างชัดเจขึ้นและสังเกตวิธีปฏิบัติ ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข และครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เช่น แบบประเมินความคิดรวบยอดของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน ทดสอบข้อเขียน การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

3. ขั้นหลังทดลอง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการทดลองสอน ผู้วิจัยนำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหหลังเรียน (Post-test) แบบประเมินทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหในแต่ละแผนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ ใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ไปทดสอบกับนักเรียนแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา

1. หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ (\bar{X})= 24.80, S.D.= 1.76) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ (\bar{X})= 14.28, S.D.= 2.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยคะแนนทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหเฉลี่ยเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในเกณฑ์ระดับดีทุก

ด้าน โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดเป็นลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการอธิบายสาเหตุของปัญหา (\bar{X})= 14.73, S.D.= 0.64) รองลงมา ได้แก่ การเลือกวิธีการแก้ปัญหา (\bar{X})= 14.13, S.D.= 0.85) การระบุปัญหา (\bar{X})= 12.98, S.D.= 0.92) และผลที่ได้รับจากการแก้ปัญหา (\bar{X})= 12.75, S.D.= 1.24) ตามลำดับ

3. หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยคะแนนพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาระหว่างเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (ท้ายแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้) พบว่า แผนการสอนที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ แผนการสอนที่ 5 (\bar{X})= 2.99, S.D.= 0.06)รองลงมา ได้แก่ แผนการสอนที่ 4 (\bar{X})= 2.94, S.D.= 0.20)แผนการสอนที่ 3 (\bar{X})= 2.79, S.D.= 0.35) แผนการสอนที่ 2 (\bar{X})= 2.57, S.D.= 0.44) และแผนการสอนที่ 1 (\bar{X})= 2.14, S.D.= 0.42)ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาระหว่างเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (ท้ายแต่ละแผนจัดการเรียนรู้) เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในเกณฑ์ระดับสูงทุกด้าน โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ ทักษะการอธิบายสาเหตุของปัญหา (\bar{X})= 2.84, S.D.= 0.23) รองลงมาได้แก่ การเลือกวิธีการแก้ปัญหา (\bar{X})= 2.66, S.D.= 0.25) การระบุแต่ปัญหา (\bar{X})= 2.69, S.D.= 0.27)และผลที่ได้รับจากการแก้ปัญหา (\bar{X})= 2.55, S.D.= 0.41) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาระหว่างการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผน พบว่า แผนการเรียนรู้ที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และแผนการเรียนรู้ที่ 2-5 อยู่ในเกณฑ์ระดับสูง

4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญโดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.57 , S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยนักเรียนเห็นด้วยมากในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่ง(\bar{X} = 4.59, S.D. = 0.64) รองลงมาคือด้านบรรยากาศในการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.58 , S.D.= 0.63) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนเห็นด้วยเป็นลำดับสุดท้ายอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.54 , S.D. = 0.59) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาเรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมไทย หลังเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเมื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติเอง และนำเสนอผลงานด้วยตนเอง จัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสื่อและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันและเหมาะสมกับวัย และความสนใจของนักเรียน สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและตรงประเด็น ผ่านกระบวนการฝึกทักษะการ

รวบรวมข้อมูลข่าวสาร (ชั้นเผชิญ) นักเรียนเกิดทักษะการแสวงหาความรู้ จากข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการสืบเสาะหาความรู้ เป็นการได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา อีกทั้งนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้เป็นบุคคลแห่ง การเรียนรู้ เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่รอบตัว การประเมินค่า (ชั้นผจญ) นักเรียนได้ฝึกการสรุปประเด็นสำคัญของข้อมูล ทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เกิดเป็นความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยตนเอง ความรู้ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความยั่งยืน เพราะได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดองค์ความรู้จนสามารถพิจารณาหาทางเลือกวิธีแก้ปัญหาทางใดดีที่สุด มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร และในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน คิดวิเคราะห์หาข้อมูลที่มีประโยชน์ที่สุด เลือกและตัดสินใจ (ชั้นผสมผสาน) กระตุ้นให้นักเรียนเกิดข้อสงสัยในการตอบคำถาม ประเด็นตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การอธิบาย และสรุปคำตอบที่ได้จากการค้นหาข้อมูล การพิจารณาผลดี-ผลเสียของปัญหาที่เผชิญอยู่ นักเรียนมีโอกาสพัฒนาความคิดอย่างเต็มที่ สามารถเลือกตัดสินใจด้วยตนเองได้ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลจากสถานการณ์ที่กำหนดในการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง อาศัยหลักการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ฝึกคิดและฝึกปฏิบัติ (ชั้นเผด็จ) นักเรียนฝึกการคิดและลงมือกระทำ ทำให้ได้เรียนรู้ขั้นตอนที่ได้จากการเผชิญสถานการณ์ เพื่อให้การเผชิญสถานการณ์ในครั้งต่อไป เกิดความรู้และความคิดเพิ่มเติม สามารถนำความรู้ ความสามารถจากการจัดการเรียนรู้นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้ที่คงทน เพราะมีการถ่ายโยงการเรียนรู้ สามารถระบุผลจากการค้นคว้าได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545: 10) ในมาตราที่ 24 ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของนักเรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ สุนทรื สนิธพานนท์และคณะ (2554: 52) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาสาระและวัยของนักเรียน ตระหนักถึงความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล มีรูปแบบที่หลากหลาย และมีกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจรัสศรี ศรีรัตนวิบูลย์ (2548: 54-58) รัชดาภรณ์ ชื่นชม (2551: 55-61) และเบญจวรรณ ปรางประเสริฐ (2553: 86-92) ที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ.01

2. ผลการศึกษาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาเรื่อง สังคมไทย หลังเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนเมื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เนื่องจากการคิดแก้ปัญหาเริ่มจากการเรียนรู้ปัญหา สามารถเข้าใจปัญหา มองเห็นสาเหตุของปัญหาและผลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความรู้ หลักการ ประสบการณ์เดิมจากการเรียนรู้ของบุคคล นำมาคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้หลายแนวทาง โดยใช้กระบวนการเลือกตัดสินใจ พิจารณาวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งวิธีดังกล่าวจะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นใน

การเรียนรู้ สามารถรวมกิจกรรมและทำใบงานตามที่กำหนดจากการยกตัวอย่างสถานการณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน โดยทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ระบุปัญหาหรือตั้งปัญหา จากการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เผชิญปัญหา ฝึกฝนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ จนสามารถสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องให้ครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกคิดหาคำตอบ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เกิดความเข้าใจและสามารถระบุปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ขั้นที่ 2 นิยามสาเหตุของปัญหา การจัดการเรียนการสอนแบบผจญปัญหาทำให้นักเรียนได้เกิดได้ฝึกการสรุปประเด็นข้อมูล เพื่อช่วยกันหาวิธีการแก้ปัญหา มีการตอบคำถามที่หลากหลายความคิด เมื่อมีการฝึกแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดการพิจารณา คิดในสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี จนทำให้นักเรียนสามารถบอกที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ขั้นที่ 3 ค้นหาแนวทางแก้ปัญหา โดยการหาทางออกของปัญหาต้องมีการผสมผสานแนวความคิดหลายแง่มุม มีการฝึกสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ โดยร่วมกันลงมติหรือข้อสรุปที่เป็นไปได้ จากหลายเหตุผล อภิปรายและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาจนนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 4 อธิบายผลที่ได้จากการแก้ปัญหา นำไปสู่การพิสูจน์หาคำตอบว่าหลังจากการใช้วิธี การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร หรือการเผชิญปัญหา เป็นการฝึกให้นักเรียนได้ลองกระทำจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มา เป็นเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ และขยายความรู้ให้มากยิ่งขึ้น โดยสามารถจัดระบบความคิดและวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่ได้หาคำตอบด้วยตนเอง ส่งผลให้จดจำเนื้อหาที่ค้นพบได้อย่างแม่นยำ สามารถเรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องได้อย่างง่ายและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับวัชรยา เล่าเรียนดี (2554: 8-9) กล่าวว่า การคิดแก้ปัญหา เป็นความสามารถในเรื่องการเข้าใจปัญหา มองเห็นสาเหตุของปัญหาและผลที่เกิดขึ้นจากปัญหานั้น รวมทั้งสามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งการดำเนินการแก้ปัญหานั้น ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เพื่อคิดหาทางแก้ปัญหานั้นที่เป็นไปได้หลายแนวทาง และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต ส่งผลให้ด้านที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบอกสาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนรู้มีอย่างหลากหลาย นักเรียนแต่ละกลุ่มจึงสามารถคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเข้าด้วยกันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2553: 154) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลหรือการขึ้นค้นหาสาเหตุของปัญหา เป็นขั้นพิจารณาถึงสิ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความวิตกกังวล สับสน วุ่นวายใจ เมื่อพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบและมองเห็นปมปัญหาแล้ว จะต้องค้นหาและเก็บรวบรวมข้อมูล สอบถามค้นคว้าสิ่งที่คิดว่ามีความเกี่ยวข้องกับปัญหาได้มากที่สุด และจัดเรียงข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น การฝึกฝนวิธีหาสาเหตุของแก้ปัญหานั้น นักเรียนจะพบทางเลือกต่าง ๆ ที่คิดวิเคราะห์และพิจารณาอย่างมีเหตุผลกับสถานการณ์ที่กำหนดให้ สามารถอธิบายสาเหตุของปัญหา โดยระบุเป็นข้อ ๆ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ส่วนด้านที่นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ อธิบายผลที่ได้รับจากการแก้ปัญหา เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถอธิบายเหตุผลประกอบได้ครบถ้วน อีกทั้งการค้นหาข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มมีหลากหลายแนวทางในการแก้ปัญหานั้น ไม่สามารถตัดสินใจความคิดเห็นที่ดีที่สุด เพราะต้องอาศัยประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ หรือความชำนาญทางด้านนั้นอย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์จริง เพื่อให้ได้คำตอบที่ไม่สมบูรณ์และสอดคล้องกับประเด็นปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชากร กระจ่างศึกษาธิการ(2551: 56) กล่าวว่า การปฏิบัติการแก้ปัญหา สามารถอภิปรายผลที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร นำความรู้เดิมมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ สามารถบอกและเตรียมสิ่งที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำรวย จันทะกา

(2550: 55-59) ศิริพร ศรีผึ้ง (2552: 86-95) และสอดคล้องกับพงษ์ลดา สังคพัฒน์ (2553: 109-117) ที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาพัฒนาการทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างเรียนด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาทำแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าพัฒนาการของทักษะกระบวนการในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงขึ้น ตามลำดับโดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ถึง 5 อยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พบว่า การปฏิบัติตามขั้นตอนการสอนที่ครูกำหนดให้ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นมากในระยะแรก ส่วนนักเรียนที่แสดงความคิดเห็นยังตอบไม่ตรงกับประเด็นคำถามเท่าที่ควร ดังนั้นในการสอนทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาแต่ละขั้นตอน ครูจะต้องอธิบายประเด็นคำถามและแนวทางในการตอบแต่ละขั้นให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อให้ นักเรียนไม่หลงประเด็น หลังจากนั้นในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 และ 3 พบว่า นักเรียนกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น และมีทักษะการคิดแก้ปัญหาที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้พบว่าในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 และ 5 พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาในภาพรวมที่สูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนสั่งสมประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง และปรับประยุกต์สถานการณ์ให้เข้ากับพัฒนาการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางปัญญาที่เหมาะสมกับวัย เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดพิจารณา วิเคราะห์หาคำตอบจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับของจริงที่จะต้องไปประสบพบเห็นในอนาคต นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ดี และยังเป็น การจูงใจให้นักเรียนมีความปรารถนาที่จะเรียน การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ และวัดทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนควบคู่กันไป ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจได้ดี จดจำแม่นยำ และสามารถนำความรู้ต่างๆ ออกมาใช้ได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับสุนทร สิ้นพานนท์ และคนอื่น ๆ (2545: 205) กล่าวว่า การสอนทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่เป็นไปตามหลักการเรียนรู้นั้นคือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น วิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหา มีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมร่วมกับความรู้ใหม่และกระบวนการต่าง ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาให้นักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ ดังที่กษมา วรวรรณ ณ ออยุธยา (2546: 15) และ โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2551: 13) กล่าวว่า กระบวนการคิดแก้ปัญหา เป็นความสามารถและทักษะที่เลยไปจากเนื้อหา สามารถนำมาใช้ได้ทุกเรื่อง เป็นความสามารถที่ตกผลึกติดตัวนักเรียน กลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของมณฑนา บรรพสุทธิ (2553: 101-102) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการในกระบวนการคิดแก้ปัญหาเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดค้นและกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผลและเป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปเชื่อมโยงในชีวิตประจำวันได้

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นโดยภาพรวม นักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

เป็นอันดับหนึ่ง โดยมีความคิดเห็นว่า นักเรียนสามารถนำความรู้มาคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดี สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอย่างราบรื่นเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้อย่างมีความสุข นักเรียนสามารถอธิบาย สร้างสถานการณ์จำลองเพื่อให้เกิดแก้ปัญหาได้ เลือกใช้สื่อที่เหมาะสม เช่น การใช้ข่าว บทความมาช่วยกันคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รองลงมาได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเป็นอันดับสอง โดยมีความคิดเห็นว่า ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหา และเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจเรียน ด้วยบรรยากาศในการเรียนรู้อย่างเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส เกิดความสนุกสนานแก่นักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการเรียนรู้ ใช้สถานการณ์จริง กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน จากปัญหาที่ได้มาจากตัวนักเรียนเอง เกิดความอยากรู้อยากเห็น ต้องการหาคำตอบ และได้เรียนรู้ อย่างอิสระตามความสนใจ สามารถค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้ เช่น ใบบความรู้ วีดิทัศน์ ข่าวสาร และ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ได้เปลี่ยนบรรยากาศ ทำให้นักเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้ที่คงทน เนื่องจากนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีความคิดเห็นว่า ครูส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้รับทราบปัญหาและหาแนวทางแก้ไข กระตุ้นให้นักเรียนคิดและตอบคำถาม สอดคล้องกับคอมส์ (Combs, 1976, อ้างถึงใน มณฑนา บรรพสุทธิ, 2553: 51-52) การเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วยบรรยากาศในการเรียน ควรช่วยสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ นักเรียนจะต้องรู้สึกปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับเมื่ออยู่ในห้องเรียน ห้องเรียนจะถูกจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำงานด้วยกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจวรรณ ปรางประเสริฐ (2553: 86-93) และจรัสศรี ศรีรัตนวิบูลย์ (2548: 54-58) ที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากข้อค้นพบของการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สังคมไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอธิบายผลที่ได้จากการแก้ปัญหาในลำดับน้อยสุด โดยครูใช้คำถามช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้มีความคิดที่ลึกซึ้งนำไปสู่ความคิดนอกกรอบ หรือความคิดหาคำตอบอย่างมีเหตุและผล และนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการคิดอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนของการแก้ปัญหา อีกทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจและความสงสัยอยากหาคำตอบ โดยมีครูแนะนำนักเรียนให้คิดและเขียนตอบในสิ่งที่นักเรียนคิด เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจตนเองและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า ในการฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา นักเรียนควรได้รับการฝึกประสบการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสารอย่างมีเหตุผล และนำเสนอที่สนใจมาอภิปรายร่วมกัน ค้นคว้าหาความรู้ที่สมบูรณ์นอกเวลาเรียน หรือทำกิจกรรมเสริมความรู้เพื่อเติมเต็มความรู้ให้ครบถ้วน เช่น คอมพิวเตอร์ หนังสือพิมพ์ วัต พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น โดยจัดสถานการณ์ ปัญหา หรือเกมที่น่าสนใจ ทำทนายอยากให้เกิด เพื่อให้ได้คำตอบที่สมบูรณ์และสอดคล้องกับประเด็นปัญหา ดังนั้นครูให้นักเรียนทำการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ด้วยตนเอง และให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันในบรรยากาศแบบประชาธิปไตยมากขึ้น และกล้าเผชิญปัญหา โดยไม่ต้องกลัวว่าจะมีเพื่อนหรือคำตอบนั้นถูกหรือผิด

3. การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการบอกความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนประสบความสำเร็จในเรื่องการรู้จักเผชิญปัญหา การนำเสนอสถานการณ์ต่างๆ มาตั้งคำถามตามข้อสงสัย ครูจะเสนอปัญหาที่อยู่ในหรือนอกบทเรียนก็ได้ แต่ควรอยู่ในกรอบการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถช่วยกันหาคำตอบได้ภายในระยะเวลาที่ครูกำหนด และถ้านักเรียนตอบปัญหาได้ไม่ครอบคลุม ครูจะต้องเติมเต็มความรู้ให้พร้อมทั้งชี้แนะแหล่งข้อมูลในการศึกษาเพิ่มเติม เน้นกระชับเวลาในเรื่องเนื้อหา เพื่อสามารถอธิบายสรุปคำตอบที่ได้รับจากการเผชิญสถานการณ์ได้ตามเวลาที่กำหนด ดังนั้นครูจึงต้องฝึกฝนตนเองและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน โดยพยายามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดหรืออ่าน การคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและมีความสนใจในการเรียน จนสามารถสืบค้นข้อมูลได้ด้วยตนเอง เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา โดยการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์แบบบูรณาการ เช่น สอนโดยทัศนศึกษา สอนโดยผ่านสื่อภาพยนตร์ สอนโดยบทบาทสมมติ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียนต่อไป
2. ควรมีการศึกษาวิจัยกับทักษะกระบวนการอื่นๆ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเผชิญสถานการณ์ เช่น ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ทักษะการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีประสิทธิภาพทางการเรียนที่ดียิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษาวิจัย เพื่อค้นหาวิธีพัฒนากระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับวิธีการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอื่นเพื่อให้เกิดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เช่น วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method) วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 และเทคนิคการใช้คำถาม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- กษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา. (2546). นวัตกรรมด้านกระบวนการเรียนรู้. **สารพัฒนาหลักสูตร** 15,12 (มกราคม-มีนาคม): หน้า 2-22.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2551). **เพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ด้วย Backward Design**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- จรัสศรี ศรีรัตนวิบูลย์. (2548). “การพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ปรียญานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ทิตินา แคมมณี. (2545). **การคิดและการสอนคิด**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ ปรางประเสริฐ. (2553). “การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.” ปรียญานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2553). **การพัฒนาการคิด**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิค พรินต์ติ้ง พงษ์ลดา สังคพิทักษ์. ท(2553). “การวิจัยและพัฒนากการสอนตามขั้นตอนจອງอริยสัจสี่ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี.” ปรียญานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- มณฑนา บรรพสุทธิ. (2553). “**การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน**.” ปรียญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการหลักสูตรและการนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555). **มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก**. โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยฯ. นครปฐม. อัดสำเนา.
- รัชดาภรณ์ ชื่นชม. (2551). “การพัฒนาทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.” งานวิจัย โรงเรียนมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2554). **เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- _____. (2549). **เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- วันทนา ทวีคุณธรรม. (2554). **ประมวลบทความกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม: กิจกรรมการแก้ปัญหา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ศรีผึ้ง. (2552). “ผลการสอนแบบโพร์แมทที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและ

- วัฒนธรรม และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.”
- ปริญญาณิพนธ์ คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. (2542). **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิชย์
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ. (2554). **วิธีการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**.
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพรีนติ้ง.
- _____. (2545). **การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**.
กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2550). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ:
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำรวย จันทะกา. (2550). “ผลของการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมตามรอยพระยุคลบาท กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระแม่สกล
สงเคราะห์ จังหวัดนนทบุรี.” ปริญญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาษาต่างประเทศ

Comps. (1976). **Developing PBL Project**. Accessed August 18, 2014. Available from
<http://www.pbl.org/pbl/change.html>.

Weir, John. J. (1974). **Problem Solving is Every body's Problem**. *Science Teacher*
41(4): 16-18.